

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

Emm. de Martonne și principiul viabilității frontierelor.

(I) Studiu de caz: trasarea frontierelor României Mari la Conferința de Pace din 1919-1920¹

Col. (r.) Dr. Dan PRISĂCARU²

„Ca unii care avem în inimile noastre cultul omeniei, înțelegem și prin experiența proprie, care e lungă de atâtea veacuri, durerile morale cele mari ale altora, pe care-i atinge suprema nenorocire a înfrângerii. Din suflet compătimitim pe unguri, ale căror calități de rasă suntem în stare a le prețui, pentru cumplita nenorocire la care i-au adus defecte tot atât de însemnate și neputința de a se conduce în momente de criză. Și, oricât ar fi fost de firesc ca la București să se facă demonstrație pentru triumful final al unei oștiri așa de încercate, care e cea mai mare iubire și mândrie a noastră, n-a stat în intenția noastră să ofensăm suferința. Și am dori ca prin aceasta să fim și provocatorii acelu reviriment în spirite, care ar reda operei comune a civilizației moderne pe un popor maghiar raționabil, fără nimic din acel imperialism copleșitor pentru alții, care exclude până acum pe unguri de la orice colaborație folositoare”.

NICOLAE IORGA despre Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920

„Fără să-l fi rugat nimeni [...], Emm. de Martonne, în timpul războiului, a cutreierat lumea și a făcut cunoscută România, prin scrieri și conferințe, la Paris, la Lille, la Bruxelles, la Londra și în Statele Unite. În timpul dezastrului nostru, când singurul elev român pe care îl avea îi descria cu disperare rezistența până la marginile nădejzii a neamului său, de la el veneau necontenit răspunsuri de neclintită încredere în biruința finală. Pe măsură ce noi eram socotiți ca pierduți în Apus, pe aceeași măsură glasul lui, tot mai puternic și mai cald, susține dreptatea noastră. În sfârșit, biruința a venit. Provinciile românești înstrăinate și-au dat mâna cu țara liberă pe deasupra munților și râurilor. La Paris se hotărâu frontierele. În comisia de pace tot el a fost cel care a făcut rapoartele [...] Și le-a făcut cu aceeași rigoare științifică, cu aceeași imparțialitate, caracteristice întregii sale opere, daruri de care era în primul rând nevoie spre a se recunoaște o dreptate atât de mult întârziată”.

GEORGE VÂLSAN despre EMM. DE MARTONNE, în „Opere alese”, 1971

1. Bătălia diplomatică de la Paris pentru recunoașterea drepturilor naționale românești

Anul 1919 a fost pentru România Întregită unul de o importanță crucială, în condițiile în care Marea Unire trebuia recunoscută pe plan internațional, astfel încât sacrificiul în război al soldatului român și al țării care l-a susținut să nu fi fost zadarnice. La Paris, diplomația noastră urma să depună eforturi extraordinare pentru ca România să nu fie doar un stat cu interese limitate sau speciale, așa cum se stabilise pentru țările mici, ci să-i fie recunoscută contribuția și sacrificiile mari aduse pentru izbânda Antantei³.

¹ Aspectele referitoare la această temă au fost prezentate de autor și în volumul *Contribuția Armatei României și a elitelor la apărarea și recunoașterea internațională a Marii Uniri (1919-1920)*, apărut sub egida Academiei Române, Statului Major al Apărării și Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, Filiala Iași, Coordonatori: Dan PRISĂCARU, Petre OTU, Marius IORGULESCU, Editura Militară, 2020, p. 89-130.

² Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I” - Filiala Iași, Cadru didactic asociat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

³ Dintre lucrările importante pe această problematică a se vedea: Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moisuc, *România și Conferința de Pace de la Paris (1918-1920). Triumful principiului naționalităților*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983; Mircea Djuvara, *Câteva considerații generale privind Conferința de la Paris*, București, 1919; V.V. Tilea, *Acțiunea diplomatică a României, noiembrie 1919-martie 1920*, Tipografia Poporului, Sibiu, 1925; Gheorghe Brătianu, *Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu*, Ediția a II-a, Editura Cartea

Conferința de Pace de la Paris și-a deschis lucrările la 18 ianuarie 1919, în prezența reprezentanților a 32 de state, printre care și România, având ca obiective dezbateră noii configurații politico-teritoriale, rezolvarea complicatelor probleme economico-financiare rezultate din Marele Război, elaborarea și semnarea tratatelor de pace între statele învingătoare (cu excepția Rusiei, atunci în plin război civil) și cele învinse în Primul Război Mondial⁴.

Areopagul păcii de la Paris din anii 1919-1920 s-a impus în istoria relațiilor internaționale prin importanța hotărârilor sale, care au schimbat nu numai harta Europei, dar și soarta unor națiuni, inclusiv a națiunii române. Ea se remarcă însă și prin rolul important pe care l-au avut experții și oamenii de știință în luarea unor decizii de către „Consiliul celor Patru Mari” (Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța și Italia). Practic, nu a existat până atunci și nici după aceea o conferință de pace în care rolul specialiștilor și al oamenilor de știință să fie atât de mare în determinarea hotărârilor adoptate de oamenii politici ai lumii⁵.

Margaret MacMillan, în celebra sa lucrare dedicată acestui eveniment, avea să sintetizeze următoarele: „În 1919, Parisul era capitala lumii. Conferința de Pace era cea mai importantă chestiune la ordinea zilei, iar delegații – cei mai puternici oameni de pe mapamond. Se întâlneau în fiecare zi. Discutau, dezbăteau, se ciorovăiau și cădeau iar la înțelegere. Încheiau acorduri. Redactau tratate. Creau noi state și organizații. Căneau și mergeau la teatru unii în compania celorlalți. Timp de șase luni, din ianuarie până în iunie (1919 – n.n.), Parisul a fost deopotrivă guvern, curte de apel și parlament mondial, nucleul temerilor și speranțelor întregii lumi. Oficial, Conferința de Pace a durat încă și mai mult, până în 1920, însă primele șase luni sunt cele mai importante, căci atunci s-au luat deciziile cheie și s-au pus în mișcare un lanț de evenimente cruciale. Lumea nu mai văzuse niciodată ceva asemănător și nici că avea să mai vadă vreodată”⁶ (subl.n.).

Delegația română la Conferința de Pace era condusă de Președintele Consiliului de Miniștri, Ion I.C. Brătianu, care și-a selectat colaboratorii cei mai apropiați și devotați, precum Nicolae Mișu, Victor Antonescu, George Diamandy, generalul Constantin Coandă etc. **FOTO 1** Alături de ei au fost invitați și reprezentanții românilor din provinciile unite cu Regatul României: Alexandru Vaida-Voevod pentru Transilvania, Constantin Crișan pentru Banat, Iancu Flondor pentru Bucovina și Ioan Pelivan pentru Basarabia. În locul lui Take Ionescu, ca prim adjunct al șefului delegației române a fost numit Nicolae Mișu, ministrul României la Londra. În componența delegației se aflau experți de primă mărime în domenii precum: juridic (Eftimie Antonescu, Constantin Antoniadă, Mircea Djuvara), economic și financiar (G. Caracostea, dr. Creangă, C. Crișan, N. Flondor, Eugen Neculce), geologie (Ludovic Mrazec), geografie și etnografie (Caius Brediceanu, Alexandru Lapedatu), militare (col. Toma Dumitrescu) etc.

Românească, București, 1940; Valeriu Florin Dobrinescu, *România și Ungaria de la Trianon la Paris, 1920-1947*, Editura Viitorul Românesc, 1996; Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania Armatei Române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994; Ioan Ciupercă, *România în fața recunoașterii unității naționale. Repere*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1996.

⁴ Tratatul dintre Puterile Aliate și statele învinse în urma războiului au fost semnate după cum urmează: a) cu Germania, la Versailles, la 28 iunie 1919. Acest tratat, numit la Berlin *Diktat*, avea clauze severe pentru Germania, motiv pentru care Senatul SUA a refuzat să-l ratifice; b) cu Austria, la Saint-Germain, la 10 septembrie 1919. Tratatul avea prevederi restrictive, printre care și cea referitoare la interzicerea unirii Austriei cu Germania; c) cu Bulgaria, la Neuilly sur Seine, la 27 noiembrie 1919. Tratatul prevedea anumite rectificări de frontieră în favoarea Serbiei și încorporarea de către aceasta a Macedoniei, provincie revendicată de Bulgaria. Tot prin acest tratat, Grecia prelua Tracia, iar pentru România era reconfirmată frontiera din 1913 cu Bulgaria; d) cu Ungaria, la Trianon, la 4 iunie 1920. Prin acest document, Ungaria recunoștea noile realități politico-teritoriale din Europa Centrală și de Sud-Est, între care se afla și unirea Transilvaniei, Crișanei, Maramureșului și Banatului cu Vechiul Regat (articolele 27, 45, 46, 47, 74). Pentru România, decizia de la Trianon a fost reconfirmată pe plan internațional prin Tratatul de la Paris din 10 februarie 1947; e) cu Imperiul Otoman, la Sévres, la 10 august 1920. Prevederile dure ale tratatului au determinat ascensiunea în Turcia a mișcării naționaliste conduse de Mustafa Kemal Atatürk, prăbușirea Imperiului Otoman și proclamarea republicii. Prin noul Tratat de la Lausanne din 24 iulie 1923, se stabilea apartenența întregii Anatolii și a Traciei Răsăritene la Turcia, anulând astfel prevederile Tratatului de la Sévres, semnat în 1920 de guvernul otoman. Tratatul de la Lausanne a fost ratificat de guvernul de la Atena la 11 februarie 1924 și de guvernele britanic, italian și nipon la 6 august același an.

⁵ A se vedea în acest sens, David Sherman Spector, *Rumania at the Paris Peace Conference. A Study of the Diplomacy of Ion I.C. Brătianu*, Bookman Associates, New York, 1962; Erik Goldstein, *Winning the Peace British Diplomatic Strategy, Peace Planning and the Paris Peace Conference, 1916-1920*, Oxford University Press, Oxford, 1991.

⁶ Margaret MacMillan, *Făuritorii Păcii. Șase luni care au schimbat lumea*, Traducere din engleză de către Smaranda Câmpeanu, Editura Trei, 2018, p. 19.

Delegația română și-a stabilit sediul la Legația României de la Paris, de pe bulevardul Champs Elysées nr. 777. Mandatul delegației române îl reprezenta obținerea recunoașterii hotărârilor plebiscitare de unire din 27 martie/9 aprilie, 15/28 noiembrie și 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Odată ajunsă la Paris, delegația română a trebuit să constate însă că rolul decisiv îl avea „Consiliul celor Patru” (Woodrow Wilson, SUA; Georges Clemenceau, Franța; Lloyd George, Marea Britanie și Vittorio Emanuele Orlando, Italia).

FOTO 2

Încă de la începutul lucrărilor Conferinței, s-a constatat că atmosfera era defavorabilă României, delegații români fiind confrunțați cu perspectiva nerecunoașterii calității de țară aliată, deoarece era pusă sub semnul întrebării valabilitatea Convenției politice din 4/17 august 1916, care reprezenta principala bază de discuții a părții române la masa negocierilor. Una dintre cele mai importante discriminări impuse de Marile Puteri a fost împărțirea statelor admise la conferință în două categorii: state cu interese generale, respectiv Marile Puteri, și state cu interese limitate (printre care și România), care nu puteau să discute în mod direct problemele cu care se confruntau. De exemplu, la Paris, statul român era reprezentat în doar opt din cele 58 de comisii create; în plus, nu i se rezervase niciun loc în comisia teritorială sau în cea a minorităților, capitole de care România era direct interesată⁸.

În fața acestei situații discriminatorii, Ion I.C. Brătianu a insistat asupra drepturilor națiunii române așa cum au fost înscrise în Convenția politică din 4/17 august 1916, a pledat pentru respectarea angajamentelor luate de Aliați privind granițele României, a subliniat contribuția de sânge adusă de Armata Română la victoria Antantei și a evidențiat deciziile luate de adunările de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, în conformitate cu dreptul popoarelor la autodeterminare națională. În acest sens, chiar în timpul ședinței plenare din 1 februarie 1919, Ion I.C. Brătianu a arătat că România și-a îndeplinit angajamentele asumate prin Tratatul din 1916 „în mod loial și fără a se lăsa descurajată de cele mai rele surprize” și că țara sa „are conștiința de a-și fi îndeplinit datoria față de marea cauză la care se angajase până la limitele posibile și până la suprema nădejde că sacrificiile sale, indiferent ce-o costau, puteau să fie în raport cu serviciile pe care le aducea. Nici legal, nici practic, nici moral noi n-am fost niciun singur moment în pace reală cu inamicul. Tratatul de la București nu a fost niciodată sancționat, nici ratificat de rege. Moralmente regele, la fel ca și armata și poporul său, nu încetaseră să aștepte cu nerăbdare momentul reintrării lor în acțiune”⁹ (subl.n.).

„Consiliul celor Patru” nu s-a arătat receptiv la argumentele lui Brătianu și nu agreea ideea că statele sunt egale, precum au fost egale în sacrificiile făcute pe câmpul de luptă. Președintele SUA, Woodrow Wilson, a declarat că țara sa nu recunoștea tratatele secrete încheiate după declanșarea războiului, iar președintele Conferinței, Georges Clemenceau, a afirmat că în fața Conferinței fiecare țară semnifică atât cât reprezintă puterea sa militară¹⁰. Ca urmare, s-a creat o stare tensionată între Ion I.C. Brătianu și cei „Patru Mari”, fapt ce putea afecta deciziile privind România.

Referitor la aceste discuții, contele de Saint Aulaire¹¹ va consemna în jurnalul său următoarele: „Tardieu, membru al delegației noastre și președintele comisiei afacerilor române, îmi spusese aproape

⁷ Ciurușchin Miodrag, *Bătălia diplomatică pentru Banat la Conferința de Pace de la Paris (1919- 1920)*, în <https://www.uefromania.ro>, accesat la 16 martie 2020.

⁸Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moisuc, *op.cit.*, p.278.

⁹ *Ibidem*, p. 312-314.

¹⁰Ioan Scurtu, *Regina Maria, Ion I.C.Brătianu și președintele Wilson la Conferința de Pace de la Paris (1919)*, în <http://www.ioanscurtu.ro>, accesat la 17.03.2020.

¹¹ Contele de Saint Aulaire Auguste-Félix-Charles de Beaupoil, conte de Saint-Aulaire (1866–1954), descendent al unei vechi familii aristocrate franceze, a avut o strălucită carieră diplomatică în nordul Africii (Tunisia, Maroc), America Latină (Peru, Chile, Brazilia), precum și în câteva țări europene (Austro-Ungaria, România, Anglia). A fost director al prestigioasei publicații *Revue d'histoire diplomatique*, semnând și cronici politice în cotidianul conservator *Le Figaro*. Autor de biografii, printre care: *Richelieu* (1930), *Talleyrand* (1936), *François-Joseph* (1945), *Mazarin* (1946). Articolele sale au fost reunite în volume precum *Mythologie de la Paix* (1930), *Genève contre la Paix* (1937) și *Renaissance de l'Espagne* (1938). În mai 1916, Contele de Saint Aulaire a fost numit ministru plenipotențiar la București, reușind în câteva săptămâni să obțină angajamentul României față de Antantă. A avut o contribuție substanțială, alături de Misiunea Militară Franceză, la realizarea cooperării României cu Aliații, în sprijinirea reorganizării Armatei Române și a rezistenței țării în anii 1916-1918. Contele de Saint Aulaire a fost un apropiat și un prieten al României, a cărei cauză a susținut-o la Conferința Păcii, fapt pentru care a intrat și în dizgrația lui Georges Clemenceau.

același lucru (de a-și prelungi concediul și de a se prezenta la post cât mai târziu, pentru a evita discuțiile cu Clemenceau privind înlăturarea sa). El (Tardieu – n.n.) îmi mărturisea: «duc o luptă aprigă ca să fie recunoscută calitatea de aliat a lui Brătianu și României. Am împotriva mea pe Clemenceau care nu-l iartă că a încheiat armistițiul, pe Wilson care declară că nu știe nimic despre tratatul nostru de alianță din 1916 și pe toți juriștii pentru care pacea cu Germania din 7 mai 1918 răpește României calitatea ei de aliată. Până acum îmi pierd vremea ca să le demonstrez că această pace nu-i este opozabilă nici moral, nici politic, deoarece marii Aliați au aprobat-o, și nici juridic, deoarece regele nu a ratificat-o niciodată și a decretat din nou mobilizarea la primul contact cu armata la Salonic. Într-un cuvânt, în numele dreptății, se face o mare nelegiuire, dorindu-se pedepsirea României pentru nenorocirile îndurate, de care Aliații sunt răspunzători, noi înșine pentru că nu ne-am ținut angajamentele la Salonic, apoi, și mai ales Rusia, prin josnica ei trădare»¹² (subl.n.). Tot contele de Saint Aulaire nota în jurnalul său că Ion I.C. Brătianu îi transmitea ceea ce se întâmpla la lucrările conferinței în ceea ce privea România: „Câte nerozii. N-aș fi crezut niciodată. El numea Consiliul Suprem «Sindicatul suprem al bolșevismului»¹³.

Ion I.C. Brătianu îl va înlătura din delegația română pe Take Ionescu¹⁴, adept al unor formule de compromis în cadrul negocierilor de pace¹⁵, iar intransigența sa în susținerea cauzei românești i-a deranjat pe reprezentanții Marilor Puteri. Relevante în acest sens sunt remarcile acide ale expertului în problemele Balcanilor din delegația engleză la Conferința de Pace, Harold Nicolson, care va declara: „Nimeni nu s-ar fi putut comporta mai prosteste, mai nerezonabil, mai enervant sau provocator decât Ion Brătianu. El a susținut atât de prost cauza României la Conferință, încât i-a îndepărtat și pe cei mai înfocați prieteni ai României”¹⁶.

Pe acest fond, la propunerea contelui de Saint Aulaire¹⁷ și a lui Ion I.C. Brătianu, regele Ferdinand

¹² Contele de Saint Aulaire, *Însemnările unui diplomat de altădată în România (1916-1920)*, Traducere din franceză de Ileana Sturdza, Introducere și note de Mihai Dim. Sturdza, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Humanitas, București, 2016, p. 268.

¹³ *Ibidem*, p. 269.

¹⁴ Take Ionescu (n. 13/25 octombrie 1858, Ploiești, Țara Românească - d. 2 iunie 1922, Roma, Italia) - om politic, avocat și ziarist român, susținător al intrării României în Primul Război Mondial, de partea Antantei. De activitatea sa ca ministru de externe se leagă semnarea Păcii de la București din 1913, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Balcanic, precum și punerea bazelor Micii Înțelegeri în 1921. A fost un sprijinitor activ al luptei pentru unitatea națională a românilor din afara granițelor, militând în același timp pentru respectarea drepturilor minorităților naționale. Președinte al Consiliului de Miniștri în perioada 1921-1922. Take Ionescu era conștient că Marile Puteri nu vor îndeplini toate cerințele României, susținea împărțirea Banatului între România și Serbia, sens în care a negociat acest lucru cu premierul Serbiei, punând bazele unei Alianțe Balcanice, care prevedea că România și vecinii ei să-și rezolve între ele diferendele de opinie și să prezinte la Conferința Păcii un front unit în fața celor cinci Mari Puteri: Franța, Anglia, SUA, Italia și Japonia.

¹⁵ Despre Take Ionescu, Margaret MacMillan notează: „Înainte de sosirea lui Brătianu la Paris, purtătorul de cuvânt al României fusese distinsul și fermecătorul Take Ionescu. Plin de voie bună și spilcuit, studiase dreptul la Sorbona și vorbea excelent limba franceză. Bessie, soția sa, englezoaică și la fel de voioasă, era fiica unui administrator de internat din Brighton. Ionescu fusese un susținător al aliaților încă de la începutul răzbiului și jucase un rol important în aderarea țării sale la cauza aliată. Când venea vorba de revendicările României era mai moderat decât prim-ministrul său” (Margaret MacMillan, *op.cit.*, p. 181). „Atitudinea sa, scria un delegat american, este foarte prietenoasă față de sârbi; spune că bulgarii s-au comportat foarte urât; din cei 28.000 de prizonieri români capturați de bulgari, doar 10.000 au supraviețuit captivității”. În ceea ce privește Banatul, Ionescu era adeptul unei înțelegeri: „trebuie să fie prieteni cu Serbia și nu vrea să acapareze întreaga provincie, motiv pentru care le va oferi regiunea de sud-vest” (Charles Seymour, *Letters from the Paris Peace Conference*, Edidat de Harold B. Whiteman, New Haven și Londra, 1965, p. 97-98, *apud* Margaret MacMillan, *op.cit.*, p. 181). „Și de fapt, în octombrie 1918, chiar fusese semnat un acord. Ionescu se întâlnește cu iugoslavii și redactase o înțelegere, care se aseamăna foarte mult cu cea la care s-a ajuns câteva luni mai târziu, conform căreia România primea cea mai mare parte a regiunii, iar Serbia restul. Negocierea a fost atacată în presa românească, catalogată drept trădare față de națiunea română și, în final, respinsă de Brătianu, care îl detesta pe Ionescu, considerându-l un rival politic (Ivo J. Lederer, *Yugoslavia at the Peace Conference: A study in Frontiermaking*, New Haven și Londra, 1963, p. 100). În momentul în care s-a desemnat delegația României la Conferința de Pace, Brătianu s-a asigurat că Ionescu avea să fie exclus” (Margaret MacMillan, *op.cit.*, p. 181).

¹⁶ *Apud* Hannah Pakula, *Ultima romantică. Viața reginei Maria a României*, Traducere de Sanda-Ileana Racoviceanu, Editura Lider și Cartea pentru Toți, f.a, p. 337. A se vedea și Harold Nicolson, *Peacemaking 1919*, Methuen, Londra, 1965, p. 248.

¹⁷ Cu privire la această propunere, contele de Saint Aulaire nota următoarele: „De acord cu mine, Brătianu a sfătuit-o pe regina Maria să se ducă la Paris pentru a încerca să-l fărmece pe Clemenceau, care după o primă întrevvedere cu ea, a declarat: «Un tigru nu a făcut niciodată pui cu o leoaică». Regina a râs cu poftă de această glumă, pe care i-am spus-o după ce Tardieu mi-o repetase mie. Cine știe, totuși, dacă influența ei tainică și regească nu a contribuit întrucâtva la puilul pe care Clemenceau, deși

a agreat ideea ca regina Maria să meargă la Paris pentru a susține cauza României. Ca urmare, regina a primit misiunea de a lua legătura cu toți conducătorii Conferinței pentru a-i convinge să onoreze Convenția politică din 4/17 august 1916 și să recunoască legitimitatea cererilor României¹⁸.

Regina Maria a plecat spre Paris în ziua de 1 martie 1918, cu un tren special, fiind condusă la gară de membrii guvernului, generali români și francezi, ofițeri englezi, miniștri străini, doamne de onoare, ceea ce a făcut-o să se simtă copleșită de misiunea încredințată și de încrederea pe care o aveau românii în ea: „nimeni nu este profet în țara lui – nota regina Maria în însemnările sale zilnice din anul 1919 – dar eu, în mod curios, într-o oarecare măsură am ajuns în această poziție”¹⁹.

Regina, însoțită de fiicele ei, Elisabeta, Marioara și Ileana, de doamnele de onoare și de adjutantul său, colonelul Ernest Ballif, au ajuns la Paris în dimineața zilei de 5 martie 1919, fiind cazată în hotelul Ritz, cel mai renumit din capitala Franței. La gară a avut parte de o primire entuziastă, cu multe flori - liliac, trandafiri, cale, orhidee, violete, iriși, narcise - ca o compensație pentru anii din timpul războiului când fusese vitregită de florile pe care le iubea atât de mult²⁰. **FOTO 3**

În legătură cu sosirea Reginei Maria la Paris, Margaret MacMillan notează: „La începutul lunii martie (1918- n.n.), delegația română a primit întăriri, căci Regina Maria, însoțită de cele trei atrăgătoare fiice ale sale, a sosit la Paris cu trenul regal. Colette a descris-o în Le Matin: «Dimineața era mohorâtă, dar Regina Maria parcă era o rază de lumină. Luciul părului auriu, luminozitatea tenului alb-rozaliu, strălucirea din ochii ei poruncitori, dar blânzi – asemena apariție te lasă fără cuvinte». Regina a fermecat pe toată lumea vorbind despre dorința ei de a-și ajuta țara; a atras atenția asupra muncii pe care o depusese în timpul războiului²¹. «M-am dus pur și simplu, Dumnezeu meu ! M-am dus oriunde era nevoie de mine și aveau nevoie de mine pretutindeni». Era, așa cum a recunoscut și ea cu modestie, «un fel de stindard ridicat în numele țării mele»” (subl.n.)²²

După sosire, regina a avut o convorbire îndelungată cu Președintele Consiliului de Miniștri, Ion I.C. Brătianu, care i-a prezentat situația politică și i-a precizat linia de conduită: „pe cine trebuie să văd, cum trebuie să mă comport, în ce fel pot fi de folos”²³. Pe parcursul șederii la Paris, șeful delegației române a avut mai multe discuții cu regina, care avea să noteze: „Zilele mele începeau cu regularitate cu o vizită din partea lui Brătianu și a lui Victor Antonescu, și adesea a lui Nicolae Mișu. Ei veneau cu punctualitate la ora nouă pentru a mă pregăti pentru ziua mea de lucru. Ascultam cu devotament la sfaturile lor înțelepte”²⁴ (subl.n.).

A doua zi după sosirea la Paris, întâlnirea cu aproximativ 40 de ziaristi francezi, italieni, englezi, americani, polonezi și japonezi a fost pentru regină un prim test, pe care l-a trecut cu eleganță și stil. Îmbrăcată în albastru, cu toate medaliile și decorațiile sale printre care și Crucea de Război, suverana României a dat mâna cu toți reprezentanții presei, fapt ce a creat o bună impresie²⁵. Fiind întrebată care era obiectivul vizitei sale, regina a răspuns: „Pentru a da României o față – are nevoie de o față – și de aceea am venit s-o dau pe a mea”²⁶ (subl.n.). Regina Maria era hotărâtă să-și folosească în interesul țării sale inteligența, spontaneitatea, frumusețea și farmecul personal, dar și relațiile pe care le avea cu „higt life-ul” din Franța și Anglia. Era o provocare și o datorie în același timp, de care Regina Maria s-a achitat

nega aceasta, îl obținut de la Consiliul Suprem recalcitrant: o rezolvare care va îndeplini aspirațiile naționale ale României ?” (Contele de Saint Aulaire, *op. cit.*, p. 269).

¹⁸ Detalii în Ștefania Dinu, *Anul 1919 și Curtea Regală a României: Conferința de Pace de la Paris și vizita suveranilor în Transilvania*, în Revista „Polis”, volum VII, Nr. 2 (24), Serie nouă, martie-mai 2019, Institutul European, p. 67-86.

¹⁹ Maria Regina României, *Însemnări zilnice (decembrie 1918 - decembrie 1919)*, vol. I, Traducere de Valentina Costache, Sanda Racoviceanu, Îngrijire de ediție, introducere și note de Vasile Arimia, ed. Albatros, București, 1996, p. 70.

²⁰ *Apud Ștefania Dinu, op.cit.*, p. 69.

²¹ Margaret MacMillan, *op.cit.*, p. 185.

²² Hannah Pakula, *Queen of Rumania*, Londra 1989, p. 274, *apud*. Margaret MacMillan, *op.cit.*, p. 185.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Ioan Scurtu, *op.cit.*, <http://www.ioanscurtu.ro>, accesat la 17.03.2020. Regina Maria era conștientă de misiunea sa, de faptul că urma să fie în lumina reflectoarelor, că trebuia să dea interviuri, să accepte invitații la dejunuri, dineuri, să aibă întâlniri diverse, să stea de vorbă cu reprezentanții presei și toate acestea neoficial. „Mă țin cât pot de tare – nota regina – ceea ce nu este prea ușor. Se spune că atmosfera nu este prea favorabilă României, dar este destul de favorabilă pentru mine. Dar dacă, prin popularitatea mea, pot să-mi ajut țara, atunci totul va fi bine” (Maria Regina României, *op. cit.*, p. 73).

²⁵ Cf. Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 346.

²⁶ Ioan Scurtu, *op.cit.*, <http://www.ioanscurtu.ro>, accesat la 17.03.2020.

cu succes. Ca urmare, toată presa franceză din 1919 a consemnat vizita reginei: *Le Petit Parisien*, *Le Matin*, *Le Journal*, *Le Temps*, *Les Débats*, *L'Eclair*, *L'Homme Libre*, *Le Petit Journal*, *L'Oeuvre*, *L'Echo de Paris*, *L'Avenir*, *Excelsior*, *Le Gaulois*, *Le Figaro*, *La Victoire*, *La France Libre*, *La Patrie* etc.²⁷

La 7 martie 1919, ora 11.30, Regina Maria a fost primită cu onoruri militare la Quai d'Orsay de către premierul Franței și președintele Conferinței de Pace, Georges Clemenceau, supranumit „Le Tigre”/„Tigrul”. Prima impresie pe care omul politic francez i-a făcut-o reginei a fost că: „nu este nimic bătrân în el, nici măcar o părțică din creierul lui nu este învechită sau rigidă. În el există acea naturalețe caracteristică unui soldat, este însă un încăpățânat. Are anumite motive de nemulțumire față de România, în care el perseverează și în unele momente priveam unul spre celălalt ca doi luptători. M-a atacat «de front» în legătură cu încheierea păcii și când am încercat să-i explic motivele, m-a privit drept în ochi și a zis: «Nu-mi spuneți mie aceasta, dumneavoastră erați pentru rezistență - Dumneavoastră înșivă». M-a pus în încurcătură, dar i-am mărturisit cu curaj, că fiind femeie sunt adesea pătimașă și fiind atât de aproape de evenimente nu aveam cum să văd lucrurile în întregimea lor. Am crezut în victoria Alianților, eram deci gata să mă agăț de ea cu dinții, dar dacă acest lucru a fost înțelept, las altora să judece. Oricum nu am venit să vorbesc despre mine, ci pentru ca să schimb atitudinea dumneavoastră față de România și pentru asta voi lupta acum așa cum am luptat în anii tragici ai războiului”²⁸ (subl. ns.).

În aceeași zi, regina s-a mai întâlnit și cu Albert Thomas, fost ministru al armamentului, care vizitase România în 1917, acesta declarându-i că, alături de contele de Saint Aulaire, va continua să susțină interesele românești la Conferința de Pace. De asemenea, la Paris, Regina Maria a mai avut întâlniri cu Herbert Hoover, viitor președinte al SUA, și cu Eleftherios Venizelos, premierul Greciei. Întâlnirea cu Venizelos a fost una agreabilă, în care s-a discutat despre cele două țări, despre faptul că spera ca România și Grecia să se asocieze cu Serbia și împreună să formeze o coalitiție solidă, care să fie utilă popoarelor lor și Europei²⁹.

O altă întâlnire importantă a fost cea cu Aristide Briand, fost Președinte al Consiliului de Miniștri al Franței în anii 1916 -1917, o persoană agreabilă, un apropiat al României cu care Regina Maria a discutat despre problemele țării sale în cadrul Conferinței de Pace. Aristide Briand i-a transmis reginei că, în ciuda declarațiilor sale, „nimeni nu realizează destul ce a însemnat cu adevărat pentru Antantă intrarea României în război și câte trupe a atras de pe frontul de vest”³⁰ (subl. ns.).

O altă întâlnire a suveranei a fost cu reprezentantul președintelui Woodrow Wilson la Conferința de Pace, colonelul Edward M. House. Referitor la această întrevedere, regina va nota: „Am avut o conversație plăcută care, de asemenea, sper să dea ceva roade. Este un om de modă veche, foarte rafinat, mult mai calm și mai european decât majoritatea americanilor”³¹.

În seara zilei de 8 martie 1919, Regina Maria a participat la recepția de la Palatul Elysée, oferită de Președintele Franței, Raymond Poincaré, unde a fost primită cu onoruri militare și intonarea imnului

²⁷ Diana Fotescu, *Regina Maria - un diplomat ad-hoc al României la Paris și Londra (1919)*, în Muzeul Național Cotroceni, „Studii și articole de istorie și istoria artei”, Coordonatori: Diana Fotescu și Marian Constantin, Ed. Sigma, 2001, p.263.

²⁸ Maria Regina României, *op.cit.*, p. 79. Referitor la această convorbire, suverana nu prezintă detalii în însemnările zilnice ale anului 1919 privind discuțiile avute, însă, în biografia dedicată Reginei Maria, Hannah Pakula afirmă următoarele: „Ea a adus în discuție și problema frontierelor, aspect în care Clemenceau era greu de înfrânt. «Credeți că revendicările României sunt juste? Alții au cereri similare. Sârbii, de exemplu, care s-au luptat cu atâta vitejie, vor o parte din Banat, locuită de ei, iar ei sunt susținuți de englezi». Regina a răspuns: «Da, dar punctul de vedere al englezilor este foarte detașat. Nu cred că ei înțeleg prea multe despre țările noastre mici și nici că știu prea multe despre geografia Balcanilor. Vrem întregul Banat, astfel încât Dunărea să fie granița noastră națională». Clemenceau a replicat: «Ce? Majestatea Voastră vrea întregul Banat până la Tisa? Dar este partea leului!». «Tocmai de aceea am venit să vorbesc cu vărul lui primar, Tigrul», a răspuns Maria, și discuția s-a încheiat în hohote de râs” (Cf. Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 348). După încheierea întrevederii cu marele om politic francez, Regina Maria avea să scrie în jurnal: „Dacă am ajuns la bătrâna lui inimă pătimașă cu problemele țării mele nu știu, dar că am oferit o imagine frumoasă țării mele prin surâsul meu, aceasta cred că am făcut-o, pentru că, după aceea, el i-ar fi spus lui Antonescu: «O regină ca aceasta trebuie primită cu onor militar, cu generalul Foch, în frunte». Am plecat în sunetul *Marseillaisei*, soarele umplând aerul cu o pulbere aurie”²⁵.

²⁹ Apud Ștefania Dinu, *op.cit.*, p. 72.

³⁰ Maria Regina României, *op.cit.*, p. 82.

³¹ *Ibidem*.

regal³². La acest dejun s-a întâlnit și cu generalul Ferdinand Foch și cu Stephen Pichon, ministrul de Externe al Franței. La finalul dejunului, Regina Maria a fost invitată să treacă în revistă garda de onoare, fiind prima regină care a avut această onoare, în Franța. A făcut-o în stilul ei propriu, privindu-i în ochi pe soldații și ofițerii din gardă, impresionând pe cei prezenți, în special pe români. În însemnările zilnice, referitor la acest moment, regina nota: „îmi bătea inima cu o îndreptățită mândrie. Războiul este încă atât de aproape, iar eu sunt atât de mult soldat în inimă. Chiar Elisa Brătianu a spus: «regina noastră este superbă, în acest moment îmi vine cu adevărat să plâng»”³³(subl.n.).

După recepția de la Palatul Elysée regina a plecat la Academia de Belle Arte, unde a participat la ceremonia de primire ca membră a Academiei, „singura femeie printre bărbați foarte bătrâni și aceasta este socotită o mare onoare”³⁴. Regina a fost într-o anumită măsură stânjenită de toate laudele care i se aduceau pentru cunoștințele ei în artă și literatură, afirmând că „nu eram pe deplin convinsă că merit aceste onoruri, în timp ce omagiile militare le-am primit fără să roșesc”³⁵.

De asemenea, la Paris, regina a participat la dejunuri și dineuri oferite de oameni politici francezi, englezi și români. De exemplu, la dejunul oferit de lordul Arthur Balfour, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, s-a întâlnit cu Lloyd George, premierul britanic, cu Robert Cecil, fost ministru de Externe al Marii Britanii, un bun prilej pentru suverana României de a aduce în discuție, într-o manieră diplomatică, problemele României³⁶.

La 26 februarie/11 martie 1919, regina României l-a primit la reședința sa de la Hotelul Ritz, pe generalul Pénélon, care i-a adus Marele Cordon al Legiunii de Onoare, din partea președintelui Republicii Franceze, Raymond Poincaré, după care a mers la Palatul Elysée să-i mulțumească și să aibă o conversație particulară cu președintele. În legătură cu această întâlnire, regina avea să noteze: „L-am găsit foarte plăcut și foarte prietenos față de țara noastră, dar cred că nu va fi al nostru întregul Banat. Mă tem că în această privință nu vom putea fi pe deplin satisfăcuți, dar președintele mi-a spus, că însuși Clemenceau și-a schimbat complet atitudinea față de România de când am vorbit cu el și că manifestă un interes cu totul deosebit. Cele 50 de locomotive cerute au fost asigurate și vor fi imediat trimise în România. Chiar dacă nu obținem în întregime Banatul, venirea mea aici a schimbat mult situația României, mai ales în ceea ce privește interesul, înțelegerea și simpatia față de țara mea”³⁵(subl.n.). Referitor la problema Banatului, într-un interviu acordat revistei *Lectures pour tous*, Regina Maria arăta că poporul român a depus mari sacrificii materiale și umane pentru victoria contra Puterile Centrale, inamicul comun, și realizarea idealului național. Regina sublinia că aspirațiile naționale ale românilor sunt cunoscute și că era convinsă că ele vor fi recunoscute la Conferința de Pace, „dar este în joc o chestiune care ne stă la inimă, este vorba de Banat”³⁶.

Pentru a atrage și opinia publică engleză de partea României, premierul Ion I.C. Brătianu i-a sugerat Reginei Maria să viziteze și Anglia, unde urma să continue să susțină cauza României, motiv pentru care la 27 februarie/12 martie 1919, suverana a părăsit Parisul, îndreptându-se spre țara sa natală. Însă înainte de a pleca în Anglia, regina a acordat un interviu unui corespondent special al ziarului *Times* din Londra, în cadrul căruia a transmis mesajul poporului englez ce nu puteau fi comunicate lui Lloyd George: „Sper să trezesc interesul poporului dumneavoastră față de poporul meu. Voi englezii - pot să spun așa, deși sunt și eu englezoaică - aveți un fel aparte de a privi popoarele îndepărtate de pe continent, un fel de detașare superioară. Trebuie să vă interesați serios de problemele Europei și să

³² *Ibidem*, p. 83. Președintele Poincaré i s-a părut „simpatic, puțin cam timid și precipitat, ai senzația că nu este prea sigur pe el”. Soția președintelui, doamna Poincaré nu a impresionat-o pe Maria, singurul lucru pe care l-a apreciat la ea fiind „o capă mică de catifea de culoare oranj delicioasă”.

³³ *Ibidem*, p. 84.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Cf. Hannah Pakula, *op.cit.*, p. 350.

³⁶ *Ibidem*, p. 349. „Domnului Lloyd George - scria regina - îi place să discute, compania îl stimulează; e plin de umor și de spirit și se amuză din plin de glumele sale. M-am lăsat răpită de farmecul lui de netăgăduit, întrebându-mă cât înțelegea cu adevărat din Europa de dincolo de Imperiul Britanic”. Ca urmare, Regina Maria a reușit să aducă discuția spre ceea ce a vrut să atragă atenția interlocutorilor ei „totul în menținerea atmosferei de flecăreală. Balfour, se presupune, a fi unul care este împotriva noastră, adică cel care a intrat în legătură cu Take Ionescu. Brătianu este foarte indispus din cauza atitudinii lui. M-am străduit să vorbesc pentru țara mea cât s-a putut de mult la dejun, dar, desigur, n-am vrut să dau impresia că venisem să vorbesc politică” (Maria Regina României, *op.cit.*, p. 88).

înțelegeți cât de mult sunt legate interesele voastre de cele ale altor popoare”³⁷ (subl.n.).

În Anglia, regina a avut întâlniri cu reprezentanții guvernului, militari, oameni de afaceri, ceea ce a determinat-o să noteze în jurnal că: „am demonstrat cu un entuziasm nedezmințit că țara noastră avea nevoie de ajutor imediat, căci eram cu spatele la zid”³⁸. Într-una din seri, Regina Maria a participat la un dineu oficial oferit în onoarea ei de către lordul George Curzon, secretar de stat pentru afaceri externe, pentru ca ea să poată susține cauza României în fața celor în măsură să o ajute. Au fost invitați ambasadorii american, francez, spaniol, Winston Churchill cu soția, mai mulți lorzi englezi cu soțiile și Nicolae Mișu, ministrul României la Londra. Cu acest prilej, regina a avut o conversație deschisă în care a încercat să prezinte cauza țării sale cât mai agreabil. „Nu m-am plâns niciodată - scria regina - dar am insistat asupra suferințelor noastre din trecut și asupra sacrificiilor pentru a prezenta o imagine vie și a trezi simpatie, apoi am spus repede că trecutul este trecut și trebuie lucrat pentru viitor, dar pentru aceasta am nevoie de ajutorul lor pentru a șterge toate greșelile care s-au făcut. I-am făcut să râdă, dar i-am făcut și să le vină lacrimile în ochi și deseori am simțit că îi am de partea mea vrăjiiți și atunci m-am simțit puternică și în sinea mea mă gândeam la țara mea și că aceasta trebuie să aibă încredere în mine cu toată puterea”³⁹ (subl.n.).

De asemenea, Regina Maria i-a pregătit lui Ion I.C. Brătianu o întrevvedere cu regele George al V-lea, „spre a șterge orice resentiment care ar putea exista între el și englezi”, întâlnire la care și-a asumat rolul de interpret, amintindu-și că franceza vorbită de regele George nu era foarte corectă și în plus știa că „regele Angliei îl va înțelege mai bine pe eruditul premier al României prin filtrul vocii moderatoare a unei prințese engleze”⁴⁰.

La sfârșitul lunii martie 1919, Regina Maria a revenit la Paris, unde a reluat întâlnirile cu oamenii politici români, în special cu Ion I.C. Brătianu, care afirma ea, este mulțumit de modul cum decurg lucrările Conferinței de Pace, că atât Georges Clemenceau, cât și Lloyd George l-au ascultat. Odată revenită la Paris, regina a continuat întâlnirile cu diverse personalități cu anumită influență în cadrul Conferinței de Pace⁴¹. Astfel, la dineul din 3 aprilie 1919, oferit de lordul Stanley Derby, regina s-a întreținut cu lordul Walter Long, care i-a spus suveranei că: „este uimitor ce am făcut pentru țara mea în Anglia, că a fost cu totul surprins cât de inteligent am ridicat problemele în fața publicului, nu sentimental ci practic, că propaganda era cel mai dificil lucru de făcut, că toți ceilalți cheltuiesc mulți bani cu ea și că eu eram cel mai surprinzător propagandist pe care îl văzuse vreodată”⁴² (subl.n.).

Alte două întâlniri importante ale reginei au fost cele cu Herbert Hoover⁴³ și Președintele SUA, Woodrow Wilson. Întâlnirea cu președintele Woodrow Wilson a avut loc la 10 aprilie 1919, ora 8.30. În condițiile în care aflase că timpul președintelui este limitat, suverana a încercat să-i prezinte cererile teritoriale ale României, la care președintele i-a răspuns că era la curent cu tot ceea ce se întâmpla și că se discutaseră în cadrul conferinței⁴⁴.

³⁷ Cf. Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 350.

³⁸ *Ibidem*, p. 353.

³⁹ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 122.

⁴⁰ Cf. Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 354.

⁴¹ *Apud* Ștefania Dinu, *op.cit.*, p. 75.

⁴² Maria Regina României, *op. cit.*, p. 132.

⁴³ Cf. Hannah Pakula, *op. cit.*, p.355. Herbert Hoover era persoana care putea să o ajute pe regină să trimită alimente în România și pe care Maria dorea să și-l facă prieten. Din păcate, cei doi nu s-au înțeles, regina notând în jurnal că: „Dl. Hoover nu are sentimente față de țările pe care le ajută și nu are vreo simpatie deosebită pentru România sau pentru regina ei”.

⁴⁴ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 143-146. Potrivit însemnărilor reginei discuția a decurs în felul următor: „Am vorbit despre multe lucruri, dar am avut prea puțin timp să intrăm în profunzime în vreo problemă specială, deși eu am insistat asupra problemei bolșevismului și i-am dat câteva detalii pe care nu le cunoștea. I-am vorbit despre speranțele țărilor mai mici, al căror apărător a fost în mod deosebit. El a declarat că, în special, țările mai mici vor beneficia de Liga Națiunilor. I-am amintit că lumea este teribil de afaceristă și că nu am observat o întoarcere spre mai bine după teribila tragedie a războiului, deși sper că se va naște o nouă solidaritate între națiuni, din haosul actual. Am reușit cu modul meu direct de abordare, să fac întrevvedere profund firească dar, vai, totul a fost prea scurt, era așteptat în altă parte și a plecat după o jumătate de oră. Voi lua prânzul cu el mâine”. A doua zi, 11 aprilie 1919, Regina Maria a mers la reședința președintelui american împreună cu sora sa infanta Beatrice, fiicele, doamna de onoare Irina Procopiu și Ernest Ballif. Masa a fost una restrânsă, la care au participat Woodrow Wilson cu soția și generalul Haris, aghiotant al președintelui, precum și o doamnă de onoare din suita soției președintelui. Conversația, potrivit însemnărilor reginei, a fost una animată, și prin modul său de a fi și prin farmecul personal l-

Către finalul vizitei în Franța, Regina Maria a avut o nouă întâlnire cu Georges Clemenceau. Referitor la această întrevedere suverana nota că: „în mod hotărât el nu are o afecțiune specială pentru Brătianu. Brătianu îl plictisește, acesta este adevărul, și el este bătrân și nu vrea să fie plictisit. M-am străduit să nu-l plictisesc, dar l-am făcut să-și dea cuvântul de onoare că va sprijini țara noastră”⁴⁵.

Regina Maria a părăsit Parisul având convingerea că a reușit „să pună România pe hartă” și să atragă atenția celor „Mari” asupra legitimității cererilor națiunii române.

La 26 aprilie 1919, la Palatul Cotroceni, în fața a 50 de ziariști, vorbind în limba franceză, Regina Maria a prezentat aspectele de interes privind caracterul politic al misiunii sale la Paris, precum și poziția Regelui Ferdinand în această chestiune: a avut încrederea și consimțământul regelui și că suveranul neavând voie să facă politică, este „adeseori obligat să vorbească prin mine”⁴⁶.

Referitor la această vizită neoficială la Paris, regina avea să consemneze: „*Simțeam că făcusem tot ce mi-a stat în putință, bazându-mă în întregime pe intuiție. Mă străduisem să înțeleg situațiile, să lupt cu greutățile, uneori chiar cu ostilitatea, în intenția de a atenua orice prejudecată împotriva României. Am prezentat nevoile și aspirațiile poporului meu. Am pledat, am explicat și am frânt nenumărate lănci în apărarea lor. Am dat țării mele o imagine vie*”⁴⁷ (subl.n.).

Alături de Regina Maria, Ion I.C. Brătianu a avut un rol hotărâtor în bătălia diplomatică pe care delegația română o ducea la Paris pentru susținerea intereselor naționale. Fără a se lăsa dominat de opiniile nefavorabile ale reprezentanților Marilor Puteri, Ion I.C. Brătianu a fost, mai presus de orice, un realist în spiritul *Principelui* lui Niccolo Machiavelli. S-a aflat în permanență în contradicție cu ideile wilsoniene și, cu certitudine, s-a situat în rândurile acelei categorii de diplomați catalogați de președintele american ca fiind exponenți ai „vechii diplomații”⁴⁸. Liderul român era circumspect față de cei care susțineau necesitatea noii ordini mondiale bazate pe „cele 14 puncte”. Pentru Ion I.C. Brătianu, idealurile, oricât de nobile ar fi ele, nu reprezentau nimic dacă nu erau însoțite de instrumentele de forță necesare aplicării lor⁴⁹. „Societatea internațională a ordinii și dreptății”, întemeiată pe rațiune și forță morală, nu era, în opinia premierului român. Decât un concept lipsit de conținut”⁵⁰. Alternativă propusă de Ion I.C. Brătianu se baza în primul rând pe principiul eficienței: mai întâi a pus în aplicare deciziile și ulterior a căutat principiile care să le justifice. În opinia sa, doar în acest mod ideile wilsoniene puteau avea vreo relevanță⁵¹.

În decembrie 1919, la o ședință a Adunării Deputaților, Ion I.C. Brătianu avea să sintetizeze cu exactitate esența relațiilor pe care le-a avut cu reprezentanții Marilor Puteri la Conferința de Pace: „*Consiliul Suprem, cu hotărârile sale, este o instituție vremelnică. Peste el, pe deasupra lor, stă interesul superior al unui popor civilizată, care vrea în aceste ținuturi ale lumii să se așeze și să se dezvolte un Stat puternic, puternic prin ceea ce reprezintă, puternic prin ceea ce este, puternic prin constituirea sa internă, puternic mai presus de toate prin conștiința care o are despre înalta lui misiune...*”⁵² (subl.n.).

Timpul și evoluția evenimentelor aveau să confirme *Realpolitick*-ul abordării premierului Ion I.C. Brătianu la Conferința de Pace din 1919-1920.

~ va urma ~

a determinat pe Wilson să vorbească despre teoriile și idealurile lui. Regina a obținut de la președinte promisiunea că îl va primi pe Ion I.C. Brătianu, „deși, fără îndoială aș putea face mult mai mult decât Brătianu, dacă amândoi am avea timp”.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 151. Înainte de a pleca spre București, Regina Maria a oferit un prânz la care a invitat mai multă lume, pentru a-și lua la revedere. Printre oaspeții s-au numărat Ion I.C. Brătianu, Nicolae Mișu, Victor Antonescu. Regina își amintea că: „Brătianu m-a anunțat brusc că se gândește să-și dea demisia dacă nu obține anumite schimbări. I-am spus să nu-și piardă curajul, să nu facă nimic în grabă sau un act nepatriotic. I-am spus și lui Mișu să încerce să-i susțină moralul”.

⁴⁶ Diana Fotescu, *op. cit.*, p. 268.

⁴⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Casa Regală - Regina Maria, dosar nr. XV/1919, f. 138.

⁴⁸ Lucian Leuștean, România, Ungaria și Tratatul de la Trianon 1918-1920, Editura Polirom, 2002, p. 180.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Gheorghe Brătianu, *Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu*, Ediția a II-a, Editura Cartea Românească, București, 1940, p. 54-55.

⁵¹ Lucian Leuștean, *op. cit.*, p. 180-181.

⁵² „Monitorul Oficial”, *Dezbaterile Adunării Deputaților*, nr. 17 din 4 ianuarie 1920 (20 decembrie 1919), p. 209.